

התורה הגואלת – תורת ארץ ישראל

חלק ב: אין לי ארץ אחרת

מהלך ההפעלה

הכנה לפעילות:

כל משתתף מקבל הביתה את מפת העולם (נספח 1), בוחר בני משפחה שעלו ארצה (הורים, סבים, דודים וכדו') ומסמן בחץ את המסלול מארץ הולדתו עד לארץ. כל בן משפחה בצבע שונה. על המשתתף לברר עם בני משפחתו את הסיבות לעלייתם לארץ ולרשום את דבריהם בשולי המפה.

שלב א - מליאה: "קומו ונעלה ציון"

המנחה יתלה על הלוח מפת עולם גדולה מנוילנת, ויבקש מכל משתתף לסמן את מסלולי העלייה לארץ של בני משפחתו (רצוי להרבות בצבעים ולייחד צבע לכל תלמיד).

המשימה תמחיש את הנס המופלא של קיבוץ גלויות.

שאלות לבירור ולדיון:

1. מה הסיבות שמנו בני משפחתכם לעלייתם ארצה?
2. האם עולות בדעתכם סיבות נוספות לכך שיהודים עולים לארץ ישראל? הערה למנחה: בכיתות הצעירות אפשר לבקש מהמשתתפים לנסח יומן אישי המתאר את עליית בני המשפחה ארצה.

שלב ב: מהות הקשר לארץ ישראל

אפשרות א: אישי

המנחה יחלק למשתתפים את כרטיס המשימה "אני אוהב את הארץ כי...". (נספח 2).

נספחים:

נספח 1: מפת העולם, כמספר המשתתפים

נספח 2: אני אוהב את ארץ ישראל כי... כמספר המשתתפים

נספח 3: כרטיסים - "למה אני אוהב את הארץ?", "2-3 עותקים בהתאם למספר תלמידי הכיתה

נספח 4: "עוגה", כמספר המשתתפים

נספח 4ב: "עוגה" להשלמה, כמספר המשתתפים

נספח 5: היבטים לייחודה של ארץ ישראל, כמספר המשתתפים

נספח 6: ארץ ישראל - מדברי הרב צבי יהודה, עותק למנחה או כמספר המשתתפים

- מפת העולם מנוילנת לתלייה על הלוח
- טושים צבעוניים רבים

שלב ג: שישה היבטים לייחודה של ארץ ישראל

המנחה ירשום במרכז הלוח את המשפט: "ייחודה של ארץ ישראל", ויפתח בבירור המשפט עם המשתתפים. המנחה ירכז על הלוח את האמירות ויוסיף, ירחיב וידגים בעזרת המקורות והפעילויות שלהלן.

איסוף ומיון (ראו נספח 3)	איסוף דברי המשתתפים
	

המנחה יחלק למשתתפים נספח מסכם - "ייחודה של ארץ ישראל" (נספח 4). המלצה: לכיתות ז'-ח' נספח 4א' - "עוגה" מלאה. לכיתות ט'-י"ב נספח 4ב' - "עוגה" להשלמה. המנחה יחלק למשתתפים את מקור א - "משל הכרם", וישאל מה ייחודה של ארץ ישראל לאור מקור זה.

כל משתתף יסמן את המשפטים שנכונים עבורו ויוסיף שני משפטים משלו. המנחה ישאל את המשתתפים מהו המשפט המשמעותי ביותר בעיניהם. המנחה יבקש מהמשתתפים להוסיף סיבות לאהבת הארץ.

אפשרות ב: מליאה

מפזרים על הארץ כרטיסיות "למה אני אוהב את הארץ?" (נספח 3). המנחה מזמין את המשתתפים, כל אחד בתורו, להוציא כרטיס שבעיניו אינו חשוב כל כך. המנחה שואל את המשתתף: אתה עדיין אוהב את הארץ, גם בלי הסיבה שהוצאת? יש לשער כי בשלב מסוים המשתתפים יביעו התנגדות להוציא כרטיס נוסף, ואז המנחה יוציא בעצמו. לאחר ההוצאה ישאל: מי עדיין אוהב את הארץ, גם כשכל המרכיבים שהיו אינם?

שאלה לדיון: מה אנו למדים על אהבת ארץ ישראל מהפעילות שחווינו?
סיכום ותובנה: אהבת הארץ אינה תלויה בדבר, היא עמוקה ומהותית יותר. גם אם כל הסיבות ייעלמו, האהבה תישאר.

- המנחה יחלק לכל זוג תלמידים כרטיס ובו מקור תורני, בכל כרטיס מקור שונה (נספח 5), ויבקש מהמשתתפים ללמוד את המקור ולנסח במשפט קצר את ייחודה של ארץ ישראל לאור המקור.
- המנחה יקריא באוזני המשתתפים את המקורות, ובכל פעם יבקש מן הזוגות שלמדו את המקור שקרא לשתף את המליאה בתובנה שלהם.
- הערה: מומלץ להשמיע הקלטה של השיר "המסע לארץ ישראל" (נספח 5, מקור ז) וכן את השיר "קריה יפהפייה" (נספח 5, מקור ו).

שלב ד: הרב צבי יהודה וארץ ישראל

- המנחה ילמד עם התלמידים מקור מתורתו של הרב צבי יהודה (נספח 6), האומר כי רק בארץ ישראל יכולים לבוא לידי ביטוי קדושתם של ישראל, כוחם, אמונתם ומוסרם והיותם ציבור.
- המנחה יחלק למשתתפים את הסיפורים (נספח 6) על הרב צבי יהודה בנוגע לאהבת הארץ, יבקש מתנדב מבין המשתתפים שיקרא בקול, וישאל מה אפשר ללמוד על אהבת הארץ של הרב צבי יהודה מתוך הדברים.
- סיכום: המנחה יערוך סבב בין המשתתפים ויבקש מכל משתתף לומר דבר מה שנגע בו במהלך הפעילות.
- אפשרות לסיכום: הקראת שירו של נתן אלתרמן, "הנקודה היהודית", המתייחס לנקודה היהודית גם במובן של עם וגם במובן של ארץ.

מקור א - משל הכרם

אמר הכוזרי: אינני שומע על השוכנים בארץ ישראל יתרון על שאר אנשי העולם.

אמר החבר: כן הרכם [ההר שלכם] זה שאתם אומרים, שמצליח בו הכרם, אלו לא היו נוטעים בו הגפנים ועובדים העבודה הראייה להם, לא היה עושה ענבים. והמעלה המיוחדת הראשונה היא לעם שהוא סגולה וילב כאשר זכרתי, ויש לארץ עזר בזה עם המעשים והתורות התלויות בה [המצוות התלויות בארץ] אשר הם כעבודה לכרם, אבל לא יתכן לסגולה הזאת להגיע אל הענין הא-להי [הדבקות בה] מבליעדי המקום הזה, כאשר לא יתכן שיצליח הכרם בבליעדי ההר הזה. ("כוזרי" מאמר ב, יא-יב)

הכרם - עם ישראל

ההר - ארץ ישראל

העבודה הראויה - תורה ומצוות

עושה ענבים - המטרה, להגיע לדבקות בה'

הסבר המשל:

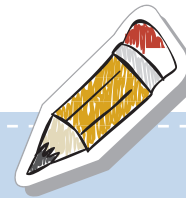
- כדי שכרם יצליח צריך אדמה פורייה, ובנוסף לכך, עבודה שתסייע לצמיחה כמו עידור, השקיה וכדומה.
- כדי שעם ישראל יצליח, כלומר יממש את הפוטנציאל שבו ויגיע לעניין האלוקי, יגיע למעלות רוחניות גבוהות עד נבואה, הוא צריך להיות בארץ ישראל. נוסף על כך צריך לעסוק בעבודה שתסייע למימוש הפוטנציאל זה - קיום המצוות.
- ישנה שייכות סגולית בין העם לארץ - עם ישראל יכול לבוא לידי מיצוי רק בארץ. רק כאן תבוא לידי ביטוי סגולתו המיוחדת.

נספח 1: מפת העולם

חינוך חברתי-ערכי על-יסודי

נספח 2: אני אוהב את ארץ ישראל כי...

אני אוהב את ארץ ישראל כי...

- המשפחה שלי כאן.
- כאן ירושלים.
- בה יבנה בית המקדש.
- זוהי ארץ קדושה.
- נולדתי כאן.
- הנופים יפים.
- כולם מדברים עברית.
- כאן ההיסטוריה שלנו.
- כאן אני בטוח.
- הארץ שייכת לי.
- כולם פה יהודים.
- כאן אפשר לקיים את כל המצוות.
- ללא סיבה.
- כי... _____
- כי... _____

סמן את המשפטים המתאימים לך.
הקף בעיגול את שתי הסיבות העיקריות בעיניך.

חינוך חברתי-ערכי על-יסודי

נספח 3: למה אני אוהב את הארץ?

בגלל המשפחה

בגלל בית המקדש

בגלל הבית

כי היא זבת חלב ודבש

בגלל השייכות

בגלל הנופים

כי כאן חיו אבותינו

כי כאן אפשר לקיים
את כל המצוות

כי ה' ציווה

חינוך חברתי-ערכי על-יסודי

כי אני מרגיש מוגן

כי נולדתי בה

בגלל הבטחת ה'

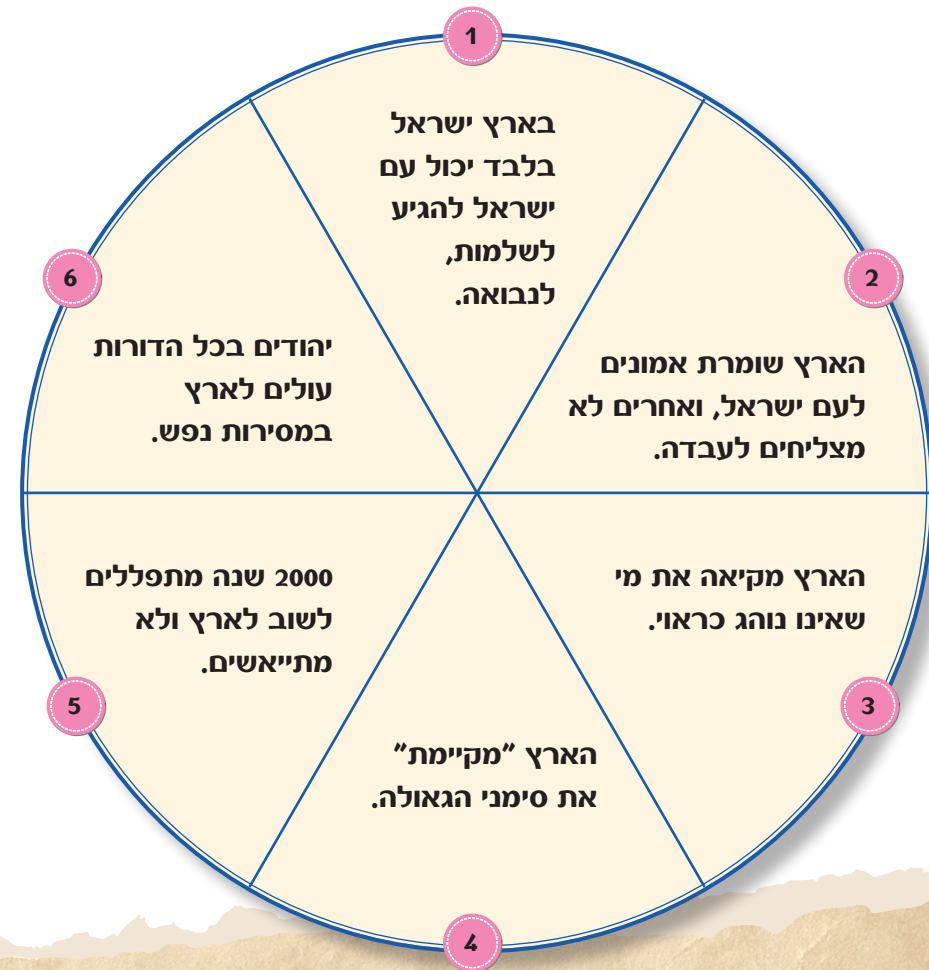
בגלל ההיסטוריה שלנו

כי כולם מדברים עברית

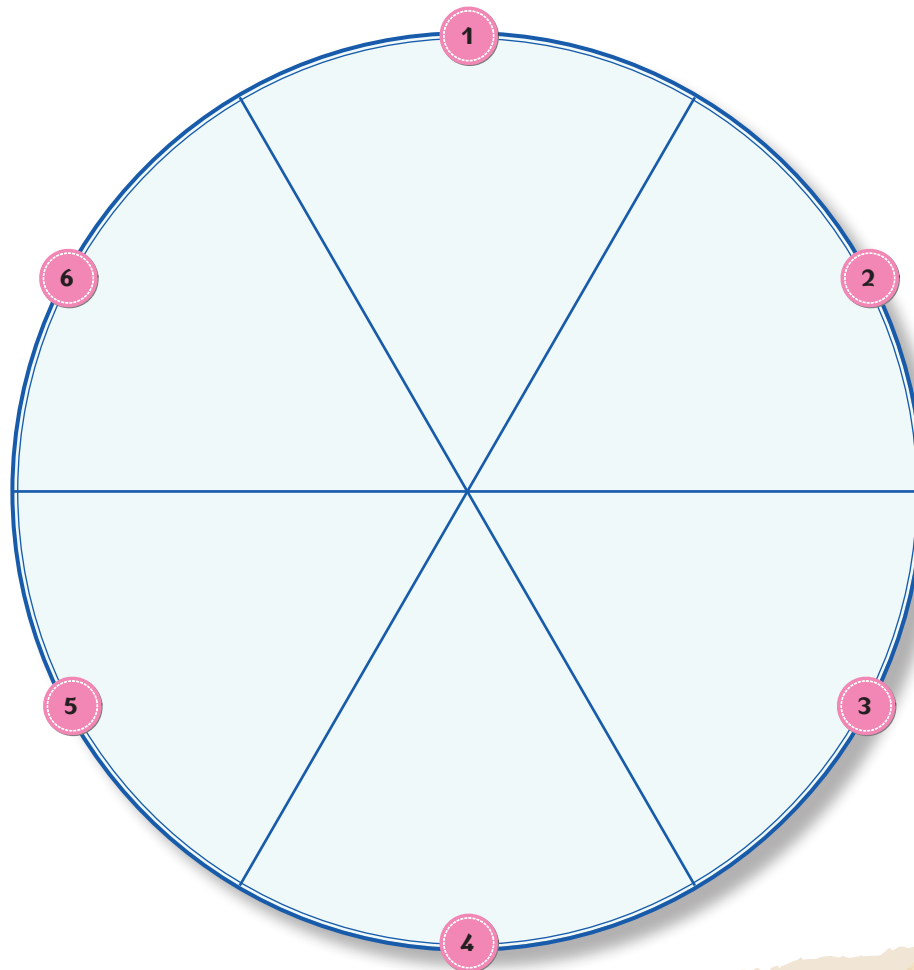
בגלל ירושלים

כי כולם יהודים

נספח 4א': שישה היבטים לייחודה של ארץ ישראל

נספח 4ב': שישה היבטים לייחודה של ארץ ישראל

חינוך חברתי-ערכי על-יסודי

נספח 5: היבטים לייחודה של ארץ ישראל

מקור א

וְשִׁמְמוֹ עָלֶיהָ אֲבִיבִים

חכמינו מפרשים את הפסוק "וְהִשְׁמֹתִי אֶנְי אֶת הָאָרֶץ וְשִׁמְמוֹ עָלֶיהָ אֲבִיבִים הַיִּשְׁבִּים בָּהּ" (ויקרא כו, לב).
רש"י: זו מידה טובה לישראל, שלא ימצאו האויבים נחת רוח בארצם, שתהא שוממה מיושביה.

רמב"ן: (חי למעלה מאלף שנים אחר החורבן, עלה בעצמו לארץ וראה במו עיניו את שממותיה) מה שאמר בכאן: "ושממו עליה אויביכם" היא בשורה טובה, מבשרת בכל הגלויות, שאין ארצנו מקבלת את אויבינו, וגם זו ראייה גדולה והבטחה לנו. כי לא תמצא בכל הישוב ארץ אשר היא טובה ורחבה, ואשר הייתה נושבת מעולם והיא חרבה, כמוה, וכולם משתדלים להושיבה [ליישיבה] ואין לאל ידם.

רבנו בח"י: [...] שאף היושבים בה ינהגו שממה עליה, שלא יבנו עליה חומה ומגדל, וכל האומות ישתדלו לבנותה ואין להם כוח, ויש בזה סימן גדול לישראל, שמיום שחרבה לא קבלה אומה ולשון, ולא תקבל עד שישבו אפרוחיה לתוכה.

מקור ב

"קץ מגולה"

עם ישראל מגיע לארץ והיא מגיבה לו, כישות בעלת רוח חיים. מיד מתממש בה מה שנאמר בגמרא בסנהדרין (צח):
"ואמר רבי אבא: אין לך קץ מגולה מזה, שנאמר: 'וְאַתֶּם הָרִי יִשְׂרָאֵל עֲנֹפְכֶם תִּתְּנוּ וּפְרִיכֶם תִּשְׂאוּ לְעַמִּי יִשְׂרָאֵל כִּי קָרְבוּ לְבֹא'". (יחזקאל לו, ח)
מבאר רש"י: "כשתתן ארץ ישראל פרותיה בעין יפה - אז יקרב הקץ, ואין לך קץ מגולה מזה".

מקור ג

עדות היסטורית של מימוש הפסוק, מאת חכמי הגויים:

■ **הסופר מארק טוויין** [שאינו יהודי], סייר בארץ לאורכה ולרוחבה כעשר שנים טרם קום פתח תקווה. הוא תיעד את סיורו בספר "מסע התענוגות לארץ הקודש":

"ארץ שממה, שאדמתה עשירה למדי, אלא שכולה עולה שמיר ושית, מרחב דומם ואבל. יש כאן עזובה שאפילו הדמיון אינו יכול להעניק לה תפארת חיים ומעש. הגענו בשלום להר תבור [...] כל הדרך כולה לא ראינו נפש חיה [...] בשום מקום כמעט לא היה לא עץ ולא שיח. אפילו הזית והצבר, אותם ידידים נאמנים של אדמת זיבורית, כמעט נטשו את הארץ [...] **ארץ ישראל יושבת בשק ואפר**. מרחף עליה **כישוף של קללה** ששדפה את שדותיה ואסרה את תעצומות כוחה באזיקים. **ארץ ישראל שוממה** וחשוכת חמדה. ארץ ישראל שוב אינה שייכת לעולם המעשה [...] נצרת עזובה [...] יריחו ארוחה [...] ירושלים [...] כפר חלכאים".

■ **עשר שנים לאחר מכן קמה פתח תקווה**. ארץ ישראל נענית לבניה המצליחים להפריחה.

■ כעשר שנים לאחר קום פתח תקווה (שנת תרמ"ח), כותב **פרופסור אנגלי בשם ג'ון פוסטר דוסון:**

"**עד היום הזה לא הצליחה שום אומה להתבסס כאומה בארץ ישראל**. שום אחדות לאומית ושום רוח לאומית לא קנו להן אחיזה שם. אותו ערב רב של שבטים מדולדלים שישבו בה החזיקו בה רק כאריסים סתם, כבעלים עראיים, שכפי הנראה בעליל הם מחכים לאלה הזכאים לבעלות קבע על האדמה". (שמואל כג, "אדמת מריבה", עמ' 113)

מקור ד

ותקיא הארץ את יושביה

לארץ ישראל רגישות מיוחדת, והיא מקיאה את יושביה אם אינם עומדים בקריטריונים מוסריים. "ושמרתם את כל חוקותי ואת כל משפטי, ועשיתם אותם ולא תקיא אתכם הארץ". (דברים כ, כב)
"זהנה הארץ שהיא נחלת השם הנכבד תקיא כל מטמא אותה ולא תסבול עובדי ע"ז ומגלים עריות, והפרשה הזאת הזכירה המולך לכלול עבודה זרה עם זכרון העריות, ועל כולם אמר (כאן) אל תטמאו בכל אלה, כי בכל אלה נטמאו הגוים ותקיא הארץ את יושביה". (רמב"ן, ויקרא יח, כה)
"אז תרצה הארץ את שבתותיה" - אם לא שומרים שמיטה, הארץ מקיאה את יושביה ו"יוצרת" שבייתה מעבודתה.

מקור ה

ציון תמתי

מנחם מנדל דוליצקי

ציון תמתי, ציון חמדתי,
לך נפשי מרחוק הומיה.
תשכח ימיני אם אשכחך יפתי,
עד תאטר בור קברי עלי פיה.

לא אשכחך, ציון חמדתי,
את, כל עוד אחי, תוחלתי ושברי,
ועת הכל אשכחה עד שארית נשמתי
וציון, את ציון, תהי עלי קברי.

מקור ו

קריה יפהפייה

ר' זכריה אלצ'אהרי

קריה יפהפייה, משוש לעירי,
עיר נאמנה את למלכך ושירי.

יום אֶזְכְּרָה יפעת רבת צבאי,
לך כלתה נפשי לשכן חצירי.

מי יתנני נא אעוף כמו יונים,
אשק אבניך, אחון עפריך.

לא נשקטה נפשי מזוה נדוד רעיה,
מזוה גלות בנים מבית מגוריך.

אזיל תחנתי לפני אדון עולם,
יקים שעריך, יבנה דביריך.

נראה בשמחתך כימי שנות עולם
עת בוא ישועתך לבנות גדרך.

אז תשמחי לעד וכטח תשבי,
יקב שלום בניך מכל עבריך.
אנא...

נספח 5: (המשך)

מקור ז

המסע לארץ ישראל ביצוע: שלמה גרוניך ומקהלת שבא מילים: חיים אידיסיס

הירח משגיח מעל,
על גבי שק האוכל הדל,
המדבר מתחתיי, אין סופו לפנים,
ואמי מבטיחה לאחיי הקטנים:
עוד מעט, עוד קצת, להרים רגליים,
מאמץ אחרון לפני ירושלים.

עוד מעט, עוד קצת,
יתגשם החלום

אור ירח, החזק מעמד,
שק האוכל שלנו אבד.
המדבר לא נגמר, יללות של תנים,
ואמי מרגיעה את אחיי הקטנים:
עוד מעט, עוד קצת, בקרוב ניגאל,
לא נפסיק ללכת לארץ ישראל.

ובלילה תקפו שודדי,
בסכין, גם בחרב חדה.
במדבר דם אמי, הירח עדי
ואני מבטיחה לאחיי הקטנים:
עוד מעט, עוד קצת, יתגשם החלום
עוד מעט נגיע לארץ ישראל.

נספח 6: ארץ ישראל - מדברי הרב צבי יהודה

מדרש חז"ל על הפסוק: "ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ" - "כשהם בארץ הם גוי אחד".

קדושתם של ישראל, עוזם של ישראל, אמיתתם של ישראל, כשהם בארץ, במובן אמוני, מוסרי והלכתי.

ציבור של ישראל, דווקא בארץ.

פר היעלם דבר של ציבור, דווקא בארץ.

חטאות מיוחדות של ציבור, דווקא בארץ.

מחוץ לארץ אין חטאים של ציבור, אלו חלקים פזורים.

"זוהב הארץ היא טוב" [...] **אין תורה כתורת ארץ ישראל.**

כל הכבוד לתלמידי חכמים שבחוץ לארץ, הם בני תורה, אבל הם "אינם בני מקומם" [...] **ואנחנו זוכים להיאחז בתורה היורדת אלינו משמי**

מרומים לכאן, כאן המקום. הזמן הזה, והמקום הזה.

(על פי "מתוך התורה הגואלת" ח"א, מקדש ישראל והזמנים, יום העצמאות התשל"ה)

לאהוב את החום של הארץ

סיפרה ד"ר רות רייכלברג: ביום קיץ אחד הגעתי לביתו של הרב כשאני נוטפת זיעה מהחום הכבד ששרר בחוץ. התלוננתי על החמסין הכבד.

שאלני הרב בתמיהה: "וכי אינך אוהבת את החום של ארץ ישראל!?"

מאז לא יכולתי להגיד ולו מילה אחת בגנותה של הארץ.

מצווה לטייל בארץ

סח הרב ישראל גלזר, רבה של רמלה: בהיותי תלמיד הישיבה, עוד בטרם הקמת המדינה, הרצי"ה עודד אותנו, התלמידים, ללכת ולטייל ברחבי הארץ, לראות אותה ביופייה ובהתפתחותה. הוא הדגיש בפנינו שמצווה חשובה היא לטייל ולראות את ארץ הקודש. מדי פעם אף נתן לנו כסף על מנת שנשכור הסעה ונצא לטייל בארץ. ואכן, נסענו תלמידי הישיבה בצורה מאורגנת למושבים, דוגמת ראש פינה, והתבשמנו מיופייה של ארצנו.

מצוות "ואספת דגנך" כמצוות תפילין

סיפר הרב יוסף כפיר: להורי, ממייסדי המושב כפר פינס, היה כרם ענבים, ובהגיע ראש חודש אלול היינו באמצע עונת בציר הענבים. אבי ביקשני לדחות את חזרתי לישיבה מחופשת בין הזמנים עד סיום הבציר, ועל כן חזרתי לישיבה כשבועיים לאחר תחילת זמן אלול. ביום הגיעי לישיבה באתי לביתו של הרב צבי יהודה לשיעור, והוא שאלני מדוע התעכבתי זמן רב כל כך, והתאחרתי מלבוא לישיבה. הייתי נבוך, אך הסברתי שנאלצתי להישאר כדי לסייע להורי עד סיום הבציר. בשמחה ובמאור פנים ניגש הרב לארון הספרים שבביתו ושלף מן הארון את חידושי החת"ם סופר על מסכת סוכה [...] וקרא באוזניי ברגש ובחום, כי עבודת הקרקע בארץ ישראל היא בעצמה קיום מצווה, כמו הנחת תפילין. והרב הסביר [...] שכפי שלא יעלה על דעתו של אף אחד להימנע מהנחת תפילין בטענה שיש בכך משום ביטול תורה, כך גם החובה לאסוף את תבואת הארץ מצווה היא, ובשעת הצורך דוחה לימוד תורה. בדברים חמים אלו הוא הרגיע ושימח אותי. כך התברר לי היטב הקשר בין התורה שבספר לבין החיים הממשיים בארץ ישראל.

שמחה בראיית פרות הארץ

ידועה הגמרא בסנהדרין (צח.) המביאה את הפסוק ביחזקאל (לו, ח): "ואתם הרי ישראל ענפכם תתנו ופריכם תשאו לעמי ישראל כי קרבו לבוא". ואמר על כך ר' אבא בגמרא שם: "אין לך קץ מגולה מזה", כלומר תופעה זו מוכיחה את הקץ והגאולה. סיפר הרב מנחם בורשטיין: כשהיינו רואים בשוק פרי גדול או יפה במיוחד, או פרי חדש ולא מוכר, היינו מביאים אותו לרצי"ה, והרב היה מתמוגג מנחת ומצטט את הפסוק ביחזקאל. נוכחנו שראיית פרותיה המובחרים של הארץ גורמת לו שמחה מרובה, שכן בהם הוא רואה את הקץ המגולה.